

100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – dla gospodarki, nauki i edukacji

Biblioteka Geologiczna PIG-PIB w drugim 50-leciu istnienia Podróż w czasie – od katalogu kartkowego do modułu wypożyczeń

Agnieszka Sawicka¹, Małgorzata Grabowska¹

A. Sawicka

M. Grabowska

Geological Library PGI-NRI in the second 50. anniversary. It's like a journey through time – from the card catalog to the loan module. *Prz. Geol.*, 67: 883–890.

A b s t r a c t. The Geological Library of the Polish Geological Institute has been in existence since 1919 and is one of the largest scientific libraries in Poland. It collects and provides books, periodicals and cartographic materials in the field of Earth sciences. Together with its six branch libraries located in Gdańsk, Kielce, Kraków, Sosnowiec, Szczecin and Wrocław, it is a very important support for geologists dealing both with applied and academic investigations. Apart from many interesting 19th-century publications, the library resources include special collection of old prints from the 17th and 18th centuries, which constitute the most valuable part of the collection. A unique item is also the Retrospective Polish Geological Bibliography, which contains a review of geological literature from 1750 to 1950. Since 1922, the Library has also

been developing the current Polish Geological Bibliography, which records all geological literature of Poland published in the country and abroad. During the last 50 years of the operation, huge changes have been taken in the functioning of the Library. Currently, the Library is being digitalized, meeting the expectations of the scientific society. Readers, at their work desk, can use the on-line catalog of books and journals with free access to many publications.

Keywords: Geological Library PGI-NRI, history, scientific library, scientific information, Geological Bibliography of Poland

Biblioteka Geologiczna Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego jest jedną z największych bibliotek naukowych w kraju, gromadzi i udostępnia zbiory z dziedziny nauk o Ziemi. Wraz z sześcioma bibliotekami oddziałowymi jest skarbnicą wiedzy dla polskich geologów. Od momentu powstania 100 lat temu do dzisiaj bardzo się zmieniła. Najpierw była to niewielka biblioteka z jednym pracownikiem, później duży Centralny Ośrodek Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej, a obecnie jest placówką skomputeryzowaną, wychodzącą naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa informacyjnego.

Najbardziej reprezentacyjną częścią biblioteki jest czytelnia, która w 2010 r. przeszła generalny remont i została wyposażona w stylowe meble i żyrandole, a nad regałami z książkami zawieszono interesującą kolekcję XIX-wiecznych map geologicznych (ryc. 1).

Pięknie odnowione pomieszczenie zwraca uwagę osób odwiedzających Państwowy Instytut Geologiczny i Muzeum Geologiczne. Przy okazji oficjalnych wizyt oraz organizowanych w instytucie warsztatów, seminariów czy konferencji mamy okazję gościć ludzi nauki z całego świata. W czasie tegorocznych Warsztatów Strategicznych Europejskich Służb Geologicznych (EuroGeoSurveys, EGS), które odbyły się w dniach 10–11 czerwca, czytelnicy odwiedzili dyrektorzy i przedstawiciele narodowych służb geologicznych zrzeszonych w EGS. Przy okazji różnych uroczystości odbywających się w instytucie, w czytelnicy są prezentowane najcenniejsze pozycje znajdujące się w księ-

gozbiornie biblioteki, tzw. białe kruki (XVII–XVIII w.). Jedną z takich wystaw miał okazję obejrzeć prezydent RP Bronisław Komorowski podczas obchodów 92-lecia Państwowego Instytutu Geologicznego w 2011 r.

Biblioteka Geologiczna rozpoczęła swoją działalność w 1919 r. pod kierownictwem Reginy Danysz-Fleszarowej (ryc. 2). Zaczętkiem jej zbiorów był księgozbiór Pracowni Geologicznej przekazany w depozyt przez Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, liczył on 2233 dzieła. Bardzo dużo własnych książek ofiarowali powstającej bibliotece również geolodzy – do pierwszych ofiarodawców należał dyrektor instytutu prof. Józef Morozewicz (Sprawozdania, 1920/1921). Bardzo ważnym sposobem na powiększanie księgozbioru była wymiana publikacji wydawanych przez instytut z pokrewnymi instytucjami w kraju i za granicą.

Po 20 latach funkcjonowania i kompletowania księgozbioru Biblioteka Geologiczna znalazła się na pierwszym miejscu wśród bibliotek geologicznych w kraju. Z chwilą wybuchu II wojny światowej jej zasoby liczyły ok. 35 tys. woluminów, w tym wiele unikatowych zbiorów specjalnych z dziedziny geografii i geologii (Bórska, 1960). Niestety w 1944 r. w czasie powstania warszawskiego zasoby biblioteczne podzieliły los spalonego gmachu instytutu.

Po wojnie biblioteka zaczynała swoją pracę od podstaw. Dużą rolę w gromadzeniu ocalałych zbiorów odegrała jej ówczesna kierowniczka C. Wardęska. Wznowiono przedwojenne kontakty z instytucjami prowadzącymi wymianę, napływały dary, zwłaszcza z zagranicy, nabywano

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; agnieszka.sawicka@pgi.gov.pl; malgorzata.grabowska@pgi.gov.pl

Ryc. 1. Czytelnia Biblioteki Geologicznej po remoncie w 2010 r. Fot. B. Napieraj

Ryc. 2. Regina Danysz-Fleszarowa, pierwsza kierowniczka biblioteki. Fot. arch. biblioteki

prywatne księgozbiory, które nie uległy zniszczeniu podczas zawieruchy wojennej (Bórska, 1970).

W latach 1950–1967 nastąpił szybki wzrost liczby zbiorów bibliotecznych – od ok. 26 tys. do 145 tys. woluminów książek i czasopism (ryc. 3). W tym czasie gromadzono zbiory związane z pracami badawczymi prowadzonymi w Instytucie Geologicznym, a szczególnie

badaniami podstawowymi oraz geologii złożowej (Bórska, 1970).

W latach 50. Bibliotekę Geologiczną przekształcono w Działowy Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej, który oprócz zadań typowych dla bibliotek – gromadzenia i udostępniania zbiorów, miał bardzo rozbudowaną Sekcję Bibliograficzną oraz Sekcję Wydawnictw.

Ostatnie 50 lat działalności biblioteki można podzielić na trzy okresy. Pierwszy (1969–1989) to czas działalności rozbudowanego Ośrodka Informacji, zatrudniającego ok. 25–30 osób i działającego nie tylko w skali resortu, ale i kraju. Drugi okres (1989–1992) – rozpoczęcie budowy komputerowego systemu wyszukiwawczo-wydawniczego, zakup pierwszych komputerów, uruchomienie systemu CDS/ISIS, a jednocześnie zlikwidowanie COINTE (Centralnego Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej). Trzeci okres (1992–2019) to powrót biblioteki do swoich zadań podstawowych i dalszy, dynamiczny rozwój struktury informatycznej, dostęp do pełnotekstowych baz danych i usług informacyjnych online, zakup nowego systemu Aleph, a w 2018 r. modułu wypożyczeń, który usprawnił działanie czytelnia.

LATA 1969–1989

W drugie półwiecze swojej działalności Biblioteka Geologiczna weszła jako jedna z trzech sekcji Branżowego Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (BOINTE).

W 1962 r. Działowy Ośrodek Dokumentacji Naukowo-Technicznej zarządzeniem prezesa Centralnego Urzędu Geologii został przekształcony w BOINTE, działający w skali całego kraju. Sprawował więc nadzór i opiekę merytoryczną nad pięcioma ośrodkami w oddziałach

Ryc. 3. Magazyn Biblioteki Instytutu Geologicznego – lata 60.–70. Fot. arch. biblioteki

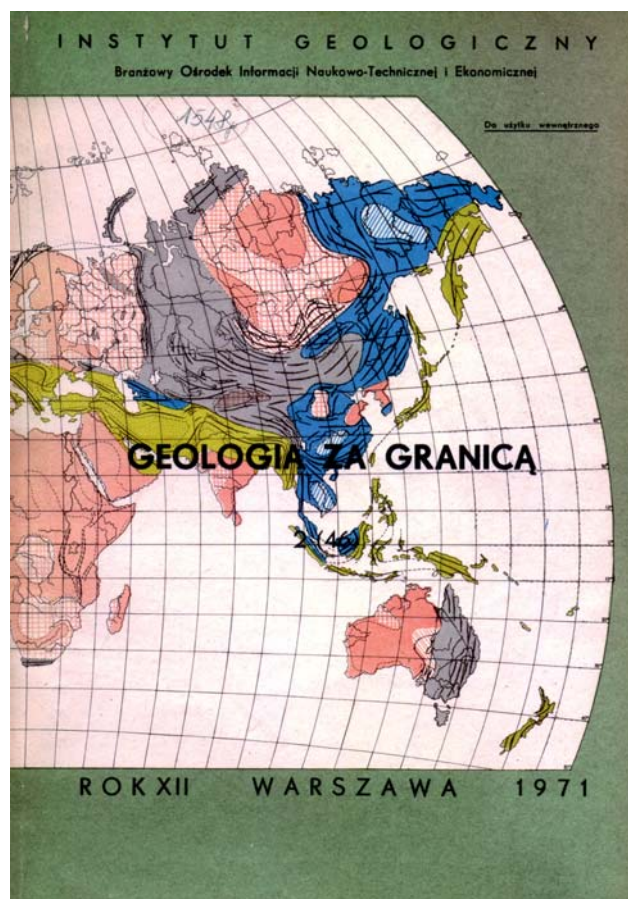
zamiejscowych instytutu oraz nad jedynastoma ośrodkami zakładowymi przedsiębiorstw geologicznych podległych Centralnemu Urzędowi Geologii (Bórska, 1970).

Ośrodek kilka razy zmieniał swoją nazwę, zależnie od rozwoju i modyfikacji systemu informacji w kraju. Był ośrodkiem branżowym, dziedzinowym, a następnie centralnym. Zakresem swojego działania obejmował bibliotekę, informację i dokumentację naukową, wydawnictwa informacyjne, dystrybucję i promocję wydawnictw instytutu, współpracę z zagranicą w zakresie wymiany publikacji, a w okresie późniejszym również współudział w międzynarodowych systemach bibliograficznych (PASCAL – Francja, GEOINFORM – kraje RWPG) (Dębicka, 1993).

W roku 1977 Branżowy Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej został przekształcony w Dziedzinowy Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej, by w 1979 r. zmienić nazwę na Centralny Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej. Początkowo pracami ośrodka kierowała Stanisława Bórska. W 1971 r. kierownikiem został Franciszek Ekiert, następnie w połowie lat 70., przez krótki okres stanowisko to zajmowali Andrzej Ber oraz Antoni Leszczyk. Po utworzeniu COINTE kierownikiem została Stanisława Janina Dębicka, która pełniła tę funkcję do 1996 r.

Sekcja Bibliograficzna

Na bazie stale rosnącego księgozbioru Biblioteki Geologicznej Sekcja Bibliograficzna opracowywała zestawienia dokumentacyjne i bibliograficzne na temat poszukiwanych zagadnień, wskazywała zainteresowanym źródła i możliwości dotarcia do najnowszych osiągnięć w dziedzinie geologii i nauk pokrewnych. Celom szeroko pojętej

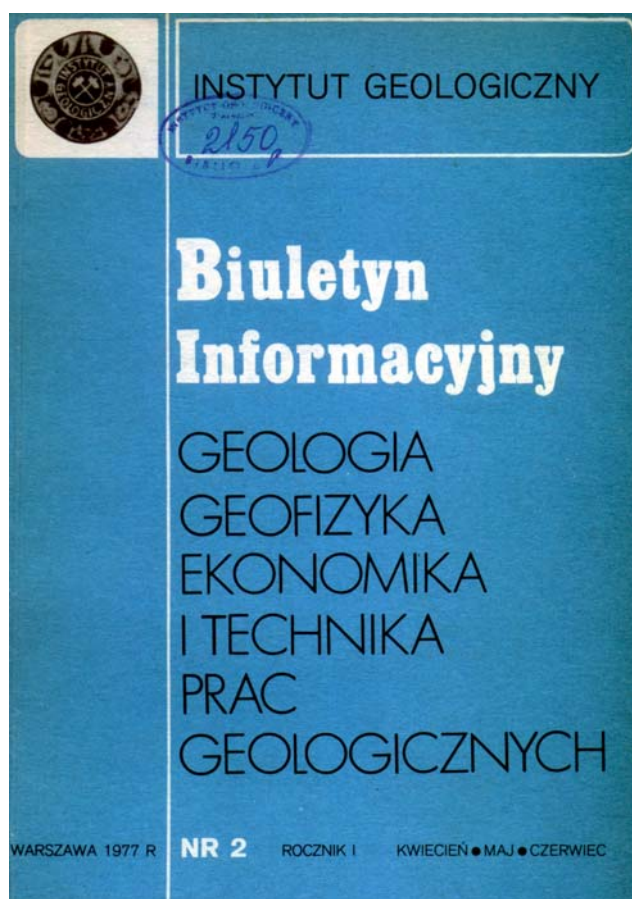
Ryc. 4. *Geologia za granicą* – publikacja wydawana przez Ośrodek Informacji w Instytucie Geologicznym w latach 1960–1975. Fot. arch. biblioteki

informacji naukowej służyły wydawnictwa informacyjne opracowane przez Sekcję Bibliograficzną.

W latach 1960–1975 wydawano kwartalnik *Geologia za Granicą* (ryc. 4), w którym w formie artykułów przedstawiano stan wiedzy z Nauk o Ziemi opracowany na podstawie badań prowadzonych poza Polską. Celem tego periodyku, przeznaczonego wyłącznie do użytku wewnętrznego w Instytucie Geologicznym, było opracowanie jak najlepszych sprawozdań z podróży zagranicznych, przy czym szczególnie nacisk kładziono na sprawy ściśle związane z pierwszoplanowymi zagadnieniami geologii Polski oraz postęp w zakresie metodyki prac.

W latach 1971–1977 wydawano miesięcznik *Informacja Bibliograficzna Geologia, Ekonomika i Technika Prac Geologicznych*, którego zadaniem było szybkie zapoznanie czytelników z najnowszymi książkami i czasopismami zagranicznymi znajdującymi się w bibliotekach podległych Centralnemu Urzędowi Geologii. W roku 1977 *Informacja...* została połączona z ukazującym się od 1972 r. *Biuletynem Informacyjnym Geologia, Geofizyka, Ekonomika i Technika Prac Geologicznych* – kwartalnikiem, który ukazywał się do końca 1988 r. (ryc. 5).

Jednak najważniejszą publikacją ukazującą się już od 1922 r. był rocznik *Bibliografia Geologiczna Polski*. Została ona zapoczątkowana przez pierwszego kierownika Biblioteki Geologicznej – Reginę Danysz-Fleszarową, stanowiła rejestr całości piśmiennictwa geologicznego ukazującego się w Polsce za dany rok oraz prac, które ukazały się za granicą, ale dotyczyły Polski tzw. poloniki. Całość materiału

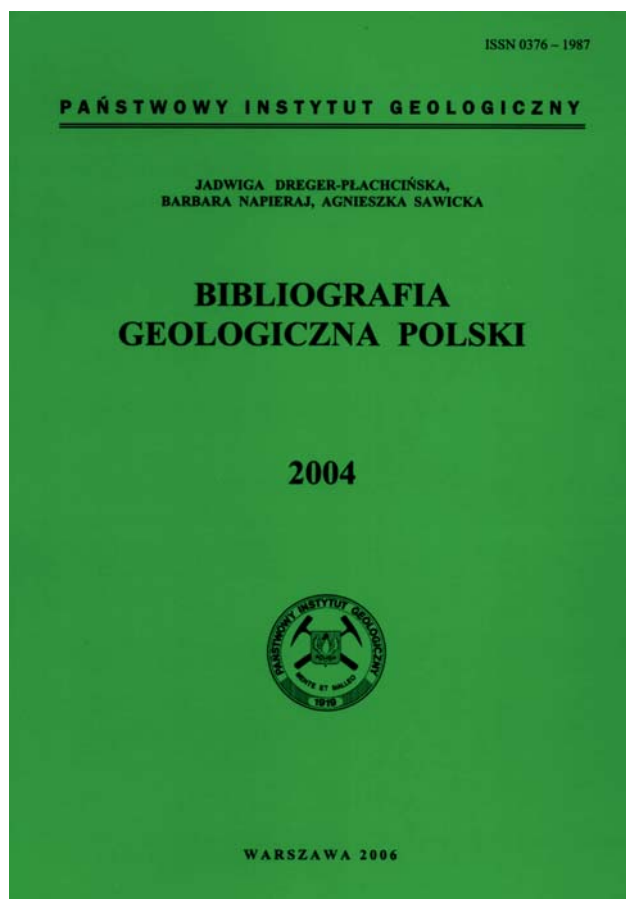

Ryc. 5. *Biuletyn Informacyjny* – publikacja wydawana przez Ośrodek Informacji w Instytucie Geologicznym w latach 1972–1988. Fot. arch. biblioteki

była opracowana w układzie alfabetycznym z indeksami: autorskim, rzeczowym i geograficznym. *Bibliografia Geologiczna Polski* w wersji papierowej ukazywała się do 2005 r. (ryc. 6). Od 1989 r. jest również dostępna w wersji elektronicznej, jako baza danych. Za lata 1989–2005 jest ona opracowana w programie CDS/ISIS i zawiera ponad 58 tys. rekordów (Sawicka, 2016), natomiast od 2006 r. korzystamy z systemu ALEPH. Aktualny stan bazy to ok. 33 tys. rekordów.

Ważnym zadaniem Sekcji Bibliograficznej było także prowadzenie kartoteki dokumentacji z zakresu geologii i nauk pokrewnych, obejmującej streszczenia artykułów polskich i obcojęzycznych. Kartoteka była prowadzona w układzie klasyfikacji dziesiętnej UKD i stała się podstawą współpracy z Centralnym Instytutem Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (Wolańska, 1990). W 1977 r. rozpoczęto współpracę z francuską bazą danych bibliograficznych PASCAL-GEODE, w ramach której opracowywano artykuły z siedmiu polskich czasopism geologicznych, upowszechniając polską naukę w światowych centrach informacji (Sprawozdanie, 1982). Podobną współpracę nawiązano w latach 80. z systemem GEOINFORM, w którym w języku rosyjskim sporządzano publikacje z krajów członkowskich RWPG (Wolańska, Wylezińska, 1982).

Praca sekcji była bardzo doceniana zarówno przez pracowników instytutu, jak i liczne osoby spoza niego, którzy chętnie korzystali z jej pomocy w żmudnym poszukiwaniu i kompletowaniu potrzebnej literatury.

Ryc. 6. *Bibliografia Geologiczna Polski* – publikacja wydawana w formie papierowej w latach 1922–2005 (druk 2007). Fot. arch. biblioteki

Sekcja Wydawnictw

W strukturze Ośrodka Informacyjnego ważne miejsce zajmowała również Sekcja Wydawnictw, której zadaniem była kompleksowa obsługa administracyjna i finansowa związana z wydawaniem publikacji własnych instytutu. W związku z tym opracowywano katalogi wydawnictw Instytutu Geologicznego, kolportowane bezpłatnie do wszystkich zainteresowanych instytucji w kraju. Sekcja zajmowała się również wymianą wydawnictw instytutu z instytucjami w kraju i za granicą oraz kolportażem tychże publikacji (Bórska, 1970). Pod koniec lat 60. współpracowano z ponad 400 instytucjami, od których otrzymywano w ramach wymiany ok. 2000 publikacji rocznie.

Schyłek lat 60. i lata 70. były okresem szybkiego wzrostu księgozbioru biblioteki. W 1969 r. było ponad 60 tys. książek i 112 tys. woluminów czasopism i corocznie zbiory powiększały się o ok. 8–9 tys. wol. (Sprawozdanie, 1969).

W tym czasie duży odsetek nabytków biblioteki stanowiła literatura rosyjskojęzyczna. Dopiero w połowie lat 80. podpisano umowę z firmą Ars Polona na prowadzenie sprzedaży publikacji Instytutu Geologicznego za granicą. A w ramach tej umowy przewidziano, że 50% zysków dewizowych ze sprzedaży pozostanie w Instytucie. Dawało to bibliotece możliwość zakupu publikacji także z krajów spoza RWPG.

Coraz bardziej zasobny księgozbiór biblioteki był wspaniałym źródłem informacji z zakresu nauk o Ziemi dla

pracowników Instytutu, studentów geologii oraz czytelników z zewnątrz. Liczba wypożyczonych książek i czasopism oraz udzielonych informacji bibliograficznych sięgała kilkunastu tysięcy rocznie.

LATA 1989–1992

Rok 1989 był w historii COINTE rokiem przełomowym. Z jednej strony w związku z trudną sytuacją finansową zrezygnowano z wydawania większości publikacji informacyjnych. Kontynuowano jedynie prace nad Bibliografią Geologiczną Polski, która stanowiła nieodzowny element warsztatu naukowego każdego zaangażowanego naukowo geologa.

Z drugiej strony w 1989 r. rozpoczęto prace nad stworzeniem komputerowego systemu wyszukiwawczo-wydawniczego. Całość prac projektowych wykonywał Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej pod kierunkiem p. Michała Ostrowskiego. W tym czasie zakupiono dwa mikrokomputery oraz drukarkę i rozpoczęto opracowywanie materiałów do uruchomienia systemu CDS/ISIS, który był wówczas najpopularniejszym tego typu systemem w Polsce. W następnym roku biblioteka, Sekcja Bibliograficzna oraz Sekcja Wymiany rozpoczęły wprowadzanie danych do odpowiednich baz w systemie CDS/ISIS.

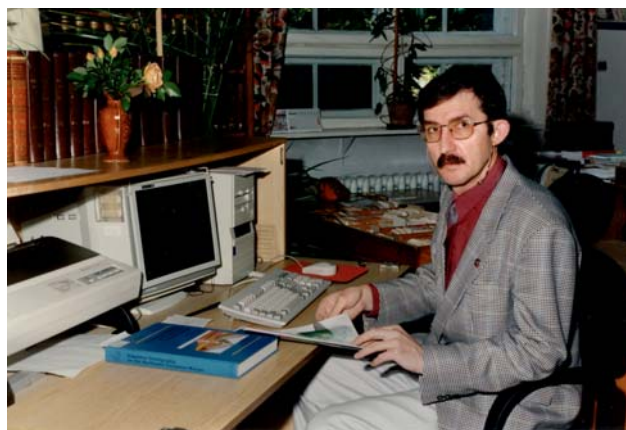
Od 1990 r. Biblioteka Geologiczna posiada komputerowy katalog zbiorów bieżących, katalog czasopism, system ewidencji wypożyczeń oraz katalog wymiany. Tradycyjne katalogi kartkowe przestały być uzupełniane i stanowią jedynie źródło informacji o starszej części księgozbioru. W tym czasie biblioteka została również wyposażona w swoją pierwszą kopiarkę, co umożliwiło wykonywane kserokopii potrzebnych czytelnikom artykułów lub rozdziałów z książek.

W 1991 r. wydrukowano pierwszy rocznik *Bibliografii Geologicznej Polski* za rok 1989 opracowany wyłącznie komputerowo.

LATA 1992–2019

W lipcu 1992 r. w nowej strukturze PIG zlikwidowano Centralny Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej, a większość jego zadań przejęła Biblioteka Geologiczna. Powróciła ona do swoich zadań podstawowych oraz związanej z nimi informacji naukowej, publikując corocznie *Bibliografię Geologiczną Polski*, a od 1995 r. nawiązała, trwającą do dziś, współpracę z American Geological Institute. AGI prowadzi międzynarodową bazę bibliograficzną GeoRef, do której biblioteka corocznie przekazuje kilkaset opisów bibliograficznych polskich publikacji z zakresu nauk o Ziemi. Współpraca PIG z AGI przyczynia się do wzrostu zainteresowania polskimi publikacjami, większej liczby cytowań prac polskich autorów w literaturze światowej oraz lepszej znajomości dorobku polskiej nauki i gospodarki w ośrodkach zagranicznych (Rathman, 1999).

W 1996 r. po przejściu na emeryturę długoletniej kierowniczką Stanisławy Janiny Dębickiej jej następcą został Wiesław Michał Zapolski (ryc. 7). Jak napisał o nim we wspomnieniu pośmiertnym Mirosław Rutkowski nowy kierownik *był postacią niezwykle barwną, czasami kontrowersyjną. Jego niekonwencjonalne pomysły, dociekliwość i upór w dyskusji, specyficzne poczucie humoru, cięte powiedzonka, i – last, not least – dżinsowe wdżianka, czasem*

Ryc. 7. Kierownik Biblioteki Wiesław Michał Zapolski (1996–2005). Fot. arch. biblioteki

Ryc. 8. Czytelnia lata 90., bibliotekarka dziedzinowa Janina Janicka. Fot. M. Zapolski

drażniły, wprowadzały niepokój, burzyły konserwatywny ład instytucji naukowej (Rutkowski, 2004). Jednak pod jego kierownictwem biblioteka przeszła metamorfozę. Tradycyjny księgozbiór z nielicznymi elementami technik cyfrowych przekształcił się w skomputeryzowane centrum informacji naukowej, otwarte na czytelników w kraju i zagranicą (ryc. 8). W 1997 r. udostępniono internetowy katalog biblioteki oraz *Bibliografię Geologiczną Polski*. Michał Zapolski starał się również o fundusze dla Biblioteki Geologicznej, twierdząc, że dostęp do informacji naukowej jest podstawą działalności merytorycznej Instytutu. W wyniku jego zabiegów w 1997 r. została podpisana umowa z firmą IPS (International Publishing Service) na kompleksowy import książek naukowych. Pozwoliło to na prezentowanie nowości wydawniczych w Czytelni Biblioteki Geologicznej, bez konieczności ich zakupu tzw. Selective Standing Order. Forma ta zdała egzamin wobec przepisów o zamówieniach publicznych i pozwoliła na lepsze wykorzystanie funduszy bibliotecznych przeznaczonych na zakup książek, które cieszyły się największym zainteresowaniem czytelników. Ten rodzaj prezentacji książek funkcjonuje do dzisiaj.

Od 1996 r. w bibliotece opracowuje się wykaz publikacji naukowych pracowników PIG, który jest publikowany w Sprawozdaniach z działalności PIG-PIB za dany rok. Jest on jednym z elementów merytorycznej oceny Instytutu przez jednostki nadzorujące. Wykaz publikacji jest podbazą *Bibliografii Geologicznej Polski*.

Ryc. 9. Pracownicy biblioteki w Warszawie i bibliotek oddziałowych w czasie *Warsztatów Bibliotecznych 2000*. Fot. arch. biblioteki

Pracownicy biblioteki przygotowują dla dyrekcji PIG oraz pracowników zestawienia bibliometryczne wykorzystywane przy ocenie pracowników i instytucji naukowych oraz staraniu się o granty.

W 2000 r. z inicjatywy kierownika M. Zapolskiego w dn. 14–17 listopada odbyły się *Warsztaty Biblioteczne 2000* dla pracowników Instytutu, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników bibliotek oddziałowych, których celem było zapoznanie uczestników z nowoczesnymi metodami uzyskiwania informacji i wykorzystania specjalistycznego oprogramowania komputerowego. Uczestnicy warsztatów mogli zapoznać się z programem CDS/ISIS, atakże zwiedzić nowy budynek Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Spotkanie było również dobrą okazją do poznania koleżanek z oddziałów i nawiązania bliższych kontaktów (ryc. 9). Zaowocowało to później bardzo dobrą współpracą międzybiblioteczną.

W 2008 r. zakupiono licencje systemu Aleph dla bibliotek w oddziałach Instytutu, co umożliwiło wspólne tworzenie katalogu. W związku z tym ponownie zorganizowano 3-dniowe warsztaty dla pracowników bibliotek oddziałowych, które było poświęcone katalogowaniu zbiorów w formacie MARC21 (Sprawozdanie, 2009).

Licencję na elektroniczne wersje czasopism w firmie EBSCO w ramach programu EIFL DIRECT nabyto po raz pierwszy roku 2001. W 2009 roku w ramach uczestnictwa w płatnych konsorcjach wydawnictw Elsevier i Springer czytelnicy uzyskali dostęp online do ponad 3000 czasopism w tym do ponad 300 z zakresu nauk o Ziemi. Zakupiono wówczas także dostęp do 400 książek wydawnictwa Springer wydanych w latach 2008–2009.

W 2010 roku MNiSW za pośrednictwem ICM wykupiło krajową licencję akademicką na dostęp do czasopism Elsevier, Springer oraz baz abstraktowo-bibliometrycznych Web of Knowledge. Umożliwiło to wszystkim instytucjom naukowym w Polsce bezpłatny dostęp online do ponad 3 tys. czasopism bieżących wraz z kilkuletnimi archiwami.

Z czasem licencje te rozszerzono o czasopisma innych wydawców (Wiley, Nature, Science) oraz książki. Od 2012 r. mamy również dostęp do bazy Scopus. Obecnie można bezpłatnie korzystać z ok. 6 tys. czasopism bieżących i archiwalnych oraz 120 tys. książek online ze wszystkich dziedzin nauki.

Po nagłej śmierci Michała Zapolskiego w 2005 r. nowym kierownikiem Biblioteki Geologicznej została Joanna Kacprzak. Po objęciu stanowiska rozpoczęła ona starania o zakup nowego sprzętu komputerowego na potrzeby zmiany systemu bibliotecznego na nowoczesny, spełniający wymagania ciągle rozwijającej się biblioteki. Zdecydowano się na zakup systemu Aleph, który umożliwił tworzenie katalogu bibliotecznego oraz tworzenie w formie bazy danych *Bibliografii Geologicznej Polski*. Dane katalogowe zostały przekonwertowane do nowego systemu, a na przełomie lat 2006/2007 rozpoczęto wprowadzanie bieżących opisów bibliograficznych do *Bibliografii..* i katalogu. Obecnie każda z baz zawiera ok. 33 tys. rekordów bibliograficznych.

W 2018 r. do systemu Aleph dokupiono moduł wypożyczeń i rozpoczęto prace nad oklejeniem każdego egzemplarza książki i czasopisma znajdującego się w zbiorach kodami kreskowymi i powiązania ich z opisami bibliograficznymi w katalogu. Jest to dla całego zespołu bibliotecznego ogromne wyzwanie.

ZBIORY BIBLIOTEKI

Biblioteka Geologiczna posiada ponad 173 tys. wol. książek i serii wydawniczych, ok. 66,7 tys. wol. czasopism, ponad 20 tys. wol. dubletów i ok. 5,5 tys. jednostek zbiorów specjalnych, w tym starodruki, rękopisy, książki i atlasy wydane do 1900 r., mapy, dokumenty na nośnikach elektronicznych, mikrofilmy, mikrofiszki oraz fotokopie. W ostatnich latach ze zbiorów bibliotecznych wydzielono publikacje XIX-wieczne, odpowiednio zabezpieczono je przed niszczeniem i umieszczono w specjalnie dla nich

Ryc. 10. Dzieło Buffona *Histoire naturelle...* (1752–1768) prezentowane podczas wystawy starodruków z okazji 95-lecia powstania PIG-PIB. Fot. B. Ruszkiewicz

przeznaczonej, zamykanej części magazynu. W zbiorach biblioteki, obok wielu interesujących publikacji dziewiętnastowiecznych, znajdują się również prawdziwe białe kruki. Zostały one wydane w XVII–XVIII w. i stanowią najcenniejszą część księgozbioru.

Wśród nich na szczególną uwagę zasługują:

– wydane w Bazylei w 1657 r. dzieło Geорга Agricoli *De re metallica*, które przez dwa wieki było uznawane za biblię górnictwa;

– *Thesaurus subterraneus, ducatus Brunsvigii, id est: Braunschweig mit seinen interirrdischen Schaetzen und Seltenheiten der Natur* (Skarbiec podziemny – przewodnik brunszwicki) Franza Ernsta Brückmanna, lekarza medycyny Akademii Cesarskiej, opublikowany w Brunszwiku w 1728r., w drukarni Johanna Christopha Meissnera;

– praca naukowa M.J. Borchy *Lythologie sicilienne ou connaissance de la nature des pierres de la Sicile...* (Litologia Sycylii), opublikowana w Rzymie w 1778;

– *Vorstellung einiger merkwürdigen Versteinerungen mit kurzen Anmerkungen versehe* (Opis pewnej osobliwej skamieliny opatrzonej krótkimi uwagami), Casimira Christopha Schmidla, opublikowany w Norymberdze w 1780 r.;

– lipska edycja dzieła Johanna Philipa von Carosiego *Reisen durch verschiedene polnische Provinzen, mineralischen und andern Inhalts* (Podróż przez rozmaite prowincje polskie, zasobne w minerały i inne bogactwa) wydana w 1781 r.;

– wydane w Berlinie w 1790 r. *Gedanken über die Entstehung der Baltischen Laender* (Rozważania nad powstaniem krajów nadbałtyckich) Johanna H. L. Meierotta ;

– *Rzeczy kopalnych osobliwie zdutniejszych szukanie, poznanie i zacycie [...]*, Jana Krzysztofa Kluka wydane

w Warszawie w dwóch tomach w latach 1797 (t. 1) i 1802 (t. 2).

W zbiorach posiadamy również reprint dzieła Kluka wydany z okazji Jubileuszu 90-lecia Państwowego Instytutu Geologicznego.

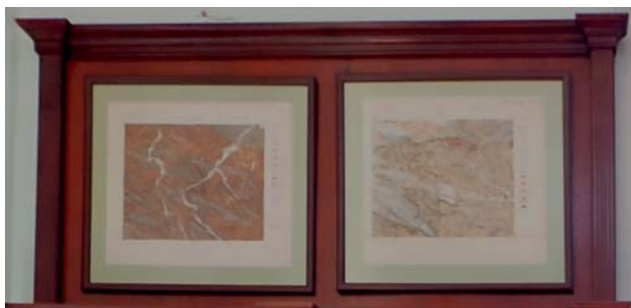
W 2009 r. biblioteka wzbogaciła się o 30 tomów dzieła Buffona (Georges-Louis Leclerc, Comte de Buffon) *Histoire naturelle...* (Historia naturalna) wydanych w latach 1752–1768 (ryc. 10).

Warto jeszcze wspomnieć o wyjątkowej pozycji, która znajduje się w naszych zasobach, a jest niestety trochę nie doceniona. Otóż Państwowy Instytut Geologiczny może poszczycić się osiągnięciem, które w literaturze światowej ma niewiele odpowiedników – mianowicie *Retrospektywną Bibliografią Geologiczną Polski*, obejmującą w układzie alfabetycznym całość piśmiennictwa geologicznego i nauk pokrewnych (książki i artykuły w czasopismach) od 1750 do 1950 r. Kilkanaście tysięcy pozycji bibliograficznych zostało również ujętych w szczegółowych indeksach tematycznych. Bibliografia ta powstała w latach 60. z inicjatywy R. Danysz-Fleszarowej.

Dzisiaj oba wydawnictwa bibliograficzne – zarówno bieżące (Bibliografia Geologiczna Polski), jak i retrospektywne – umożliwiają czytelnikowi zaznajomienie się w pełni z danym problemem geologicznym na przestrzeni prawie 270 lat (1750–2019).

PODSUMOWANIE DZIAŁALNOŚCI STULETNIJ BIBLIOTEKI GEOLOGICZNEJ

Obecnie główna działalność Biblioteki Geologicznej PIG w Warszawie obejmuje gromadzenie i udostępnianie informacji naukowej z dziedziny nauk o Ziemi, ochrony

Ryc. 11. XIX-wieczne mapy z *Atlasu Geologicznego Galicji* w Czytelni Biblioteki Geologicznej. Fot. B. Napieraj

środowiska i nauk pokrewnych z zastosowaniem metod tradycyjnych oraz technik komputerowych. Ponadto biblioteka opracowuje *Bibliografię Geologiczną Polski* (baza ponad 90 tys. rekordów), wykaz publikacji pracowników PIG (podbaza BGP), przygotowuje zestawienia bibliometryczne, wykorzystywane przy ocenie pracowników, prowadzi wymianę wydawnictw instytutu z instytucjami krajowymi i zagranicznymi (200 ośrodków naukowych w 60 krajach). Gromadzi ona dublety i zajmuje się ich bezpłatną redystrybucją, współpracuje z Amerykańskim Instytutem Geologicznym (AGI) w zakresie przekazywania opisów bibliograficznych polskich publikacji z zakresu nauk o Ziemi do bazy danych GeoRef oraz współpracuje z sześcioma bibliotekami w oddziałach regionalnych PIG w Krakowie, Sosnowcu, Wrocławiu, Kielcach, Gdańsku oraz Szczecinie.

Kształtujący się obecnie model biblioteki, gdzie użytkownicy mają dostęp do pełnotekstowych baz danych oraz usług informacyjnych online, stawia przed tymi instytucjami nowe zadania. Wymaga to z pewnością większych środków finansowych oraz odpowiedniego przygotowania bibliotekarzy. Myślimy, że Biblioteka Geologiczna Państwowego Instytutu Geologicznego stara się nadać za tym nowym wizerunkiem biblioteki, tak aby stać się skomputeryzowanym centrum informacji naukowej.

Można stwierdzić, że ciągle rosnąca liczba pracowników Państwowego Instytutu Geologicznego, którzy mogą ze swojego stanowiska korzystać z baz biblioteki oraz z dostępu do czasopism online i baz pełnotekstowych, bez konieczności odwiedzania czytelni, świadczy o jakościowej zmianie usług bibliotecznych w PIG, które dokonały się w ostatnich latach.

Jeszcze raz zapraszamy do obejrzenia pięknej, stylowej czytelni oraz zachęcamy do zapoznania się ze 100-letnią historią Biblioteki Geologicznej, jej wydawnictwami oraz zbiorami.

Obecnie w korytarzu prowadzącym do czytelni jest prezentowana wystawa z okazji 100-lecia Biblioteki Geologicznej Państwowego Instytutu Geologicznego oraz wystawa: *Regina Danysz-Fleszarowa (28 marzec 1888 – 1 lipiec 1969), 50. rocznica śmierci organizatorki i pierwszej kierowniczkii Biblioteki*. Należy wspomnieć, że Regina Danysz-Fleszarowa była kobietą bardzo wszechstronną: geolog, geograf, bibliotekarz, bibliograf, naukowiec, nauczyciel, społecznik, polityk. Jako pierwsza Polka w 1913 r. na uniwersytecie w Paryżu obroniła pracę doktorską z zakresu historii nauk geologicznych. Jako pierwsza bibliotekarka została senatorem II RP, mianowanym przez prezydenta (IV kadencja 1935–1938). Na konferencji w Poczdamie, jako kartograf, brała udział w wytyczeniu polskiej granicy zachodniej (Rühle, 1970; Wójcik, 1970).

Niektóre wydarzenia biblioteczne są opisywane wierszami. Fakt pojawienia się w 2012 r., w stylowym wnętrzu Biblioteki Geologicznej 16 kopii historycznych arkuszy *Atlasu Geologicznego Galicji* (ryc. 11) został uwieczniony poniższymi strofami:

Ekspozycja ATLASU GEOLOGICZNEGO GALICJI w BIBLIOTECE GEOLOGICZNEJ PIG-PIB

W pewnym ważnym INSTYTUCIE,
Tuż obok GENERALICJI, [Sztabu Generalnego WP]
Powieszono w Bibliotece...

ATLAS GEOLOGICZNY GALICJI

Cieszą wielce miłych GOŚCI,
KARPAT stare mapy.
By ich pięknem się nasycić,
Siadają aż na... kanapy.

ATLAS to 100 map stuletnich,
[z epoki zaborów – gdy Polska nie istniała]
Ekspozycja ich wśród książek,
To zaprawdę MYŚL WSPANIAŁA.

Barwy... linie... objaśnienia...
Każda z PLANSZ to DZIEŁO SZTUKI.
Patrząc okiem uczonego...
To jest SKARB POLSKIEJ NAUKI.

ATLAS tworzyło przez lat trzydzieści,
WIELKICH GEOLOGÓW grono:
ALTH i BIENIASZ, ZUBER i ZARĘCZNY...
PAMIĘTAJMY O NICH!
WARTO BY O NICH UCZONO!

*ATLAS opracowało 14 wybitnych, ówczesnych geologów

Warszawa, 17 września 2012 r.
Biblioteka PIG-PIB

Artykuł został opracowany w ramach tematu 22.9610.1801.00.1
*Upowszechnianie wiedzy z zakresu geologii oraz promocja działań
Służby Geologicznej NFOŚ.*

LITERATURA

- BÓRSKA S. 1960 – Biblioteka i wydawnictwa. W: 40 lat Instytutu Geologicznego 1919–1959. Pr. Inst. Geol., 30: 433–451.
BÓRSKA S. 1970 – Informacja naukowa. Biul. Inst. Geol., 250: 91–98.
DĘBICKA J. 1993 – Biblioteka Geologiczna – powrót do korzeni. W: Wied. Państw. Inst. Geol., 2: 2–3.
RATHMAN E. 1999 – Współpraca Instytutu z amerykańskim systemem bibliograficznym GeoRef. W: Wied. Państw. Inst. Geol., 6: 3.
RÜHLE E. 1970 – Regina Fleszarowa 1888–1969. Prz. Geogr., 42, 1: 161–163.
RUTKOWSKI M. 2004 – Wiesław Michał Zapolski. In memoriam. W: Wied. Państw. Inst. Geol., 9–10: 2.
SAWICKA A. 2016 – Biblioteka Geologiczna w Warszawie. Sowa Mokotowa, 3 (34): 30–31.
SPRAWOZDANIA PIG 1920/1921, 1 (1–3): 314–315.
SPRAWOZDANIE z działalności Instytutu Geologicznego za rok 1969. IG, 1970, Warszawa.
SPRAWOZDANIE z działalności Instytutu Geologicznego za rok 1981. IG, 1982, Warszawa.
SPRAWOZDANIE z działalności Państwowego Instytutu Geologicznego za rok 2008. PIG, 2009, Warszawa.
WOLAŃSKA H. 1990 – Czesław Zygmunt Bukowski (1910–1989). Prz. Geol., 9: 410.
WOLAŃSKA H., WYLEZIŃSKA I. 1982 – Publikacje Geoinform. Biul. Inf., 1: 85.
WÓJCIK Z. 1970 – Regina Danysz-Fleszarowa 1888–1969. Kwart. Hist. Nauki i Tech., 15 (4): 791–796.